

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

Факультет психології

Кафедра психології розвитку

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**Психологічні технології допомоги
постраждалим від гендерно зумовленого
насильства**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітньо-професійна програма «Психологія»

Спеціальність С4 Психологія

Галузь знань С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини

Освітня кваліфікація: Бакалавр з психології

Затверджено на засіданні кафедри

Протокол № 2 від 17 вересня 2025 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Психологічні технології допомоги постраждалим від гендерно зумовленого насильства
Викладач	Опанасюк Ірина Василівна
Контактний телефон викладача	+380342596136
Е-mail викладача	iryna.opanasiuk@cnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний/заочний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	упродовж семестру за встановленим розкладом на кафедрі
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Місце навчальної дисципліни «Психологічні технології допомоги постраждалим від гендерно зумовленого насильства» визначається фундаментальною роллю для майбутніх психологів знань, вмінь та навичок з організації та надання психологічної підтримки й допомоги постраждалим від гендерного насильства; важливістю здійснення заходів з питань запобігання, корекції та унеможливлення проявів гендерно зумовленого насильства. Дисципліна поєднує теоретичні та прикладні аспекти таких галузей знань як «Вікова психологія», «Патопсихологія», «Психодіагностика», «Психологічне консультування», «Соціальна психологія» та ін.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Мета: формування у студентів знань щодо змісту та видів насильства, чинників, що зумовлюють гендерне насильство, та сучасних підходів до їх усунення, психологічних особливостей поведінки постраждалих від гендерно зумовленого насильства та розвиток практичних навичок надання психологічної допомоги цій групі осіб.</p> <p>Цілі: формування уявлень про природу гендерного насильства, його причини та наслідки (фізичні, емоційні та соціальні), психологічні та патологічні особливості людей схильних до агресії та прояву гендерно зумовленого насильства; формування знань про психологію осіб, постраждалих від ГЗН; вдосконалення практичних навичок використання психологічних методів діагностики та корекції поведінки осіб, постраждалих від ГН та схильних до агресивної поведінки; розвиток умінь по використанню психологічних методів прогнозування та корекції агресивної поведінки.</p>	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
<p>Інтегральна компетентність: ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів і характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.</p> <p>Загальні компетентності: ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p>	

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, мислити концептуально, системно, саногенно.

ЗК5. Здатність бути критичним і самокритичним,

ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії, володіння соціально-психологічними механізмами взаєморозуміння і взаємовпливу.

ЗК9. Здатність працювати в команді.

ЗК10. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні, знання юридичних та морально-етичних нормативно-регулятивних засад професійної діяльності психолога і готовність неухильно дотримуватись.

ЗК12. Здатність розуміти психологічний зміст суспільних процесів і впливати на них з позицій принципу гуманізму; ставитись з повагою до мультикультурності та різноманітності.

Фахові компетентності:

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків віктимної особистості.

СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

СК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.

СК6. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження віктимної поведінки.

СК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову) особам з віктимною поведінкою.

СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту населення.

СК10. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

СК11. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Програмні результати навчання:

ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи її розв'язання.

ПР3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПР4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.

ПР5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проективні методики тощо) психологічного дослідження та технологій психологічної допомоги.

ПР9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.

ПР12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.

ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, які мають інші культурні чи гендерно-вікові відмінності.

ПР15. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

5. Організація навчання			
Обсяг навчальної дисципліни			
Вид заняття	Загальна кількість годин		
лекції	10 год.		
семінарські заняття	20 год.		
самостійна робота	60 год.		
Ознаки навчальної дисципліни			
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний вибірковий
6	С4 Психологія	3	вибірковий
Тематика навчальної дисципліни			
Тема	Кількість годин		
	Лекції	Семінарськ і заняття	Самостійна робота
<p>Тема 1. Сучасне уявлення про гендерне насильство та стратегії його запобігання</p> <ol style="list-style-type: none"> Зміст понять «гендер», «насильство», «гендерне насильство», «гендерно зумовлене насильство», нерівність влади та статусу. Віктим-орієнтований підхід до правового захисту потерпілих від насильницьких злочинів. Національні механізми протидії ГН. Європейське та українське законодавство про ГЗН. Форми насилля та відмінність ГЗН від інших форм насилля. Види гендерного насильства (фізичне, емоційне, психологічне, економічне). 	2	4	10
<p>Тема 2. Характеристика гендерно зумовленого насильства (ГЗН)</p> <ol style="list-style-type: none"> Природа ГН, його причини, механізми дії (структура, цикл насильства) та наслідки для постраждалих (фізичні, емоційні та соціальні). Погрози та контроль як основні причини ГЗН. Форми та механізми погроз і маніпуляцій. Фактори, які підтримують гендерне насильство (культурні, соціальні, економічні). Поняття про гендерну соціалізацію, гендерні стереотипи та ролі. Вплив культурних стереотипів та соціальних очікувань на появу ГЗН. Військові конфлікти як чинник поглиблення ГЗН. 	2	4	10

<p>Тема 3. Форми і контексти ГЗН</p> <ol style="list-style-type: none"> Емоційно-психологічне насильство як форма ГЗН. Сценарії та їх вплив на постраждалого. Явище віктимблеймінгу. Сексуальне насильство як форма ГЗН. Форми та контексти сексуального насильства (сексуальне насильство в сім'ї, сексуальне домагання, зґвалтування). Вплив на потерпілого. Контексти ГЗН (сімейне середовище, соціальні стосунки, робоче середовище, шкільне середовище тощо) 	1	2	10
<p>Тема 4. Психологічні аспекти та наслідки впливу ситуації насильства на людину</p> <ol style="list-style-type: none"> Національні особливості насильства та види захищеності Уявлення про поведінку постраждалого до, під час та після насильства 	1	2	10
<p>Тема 5. Сучасні технології надання психологічної допомоги постраждалим від ГЗН</p> <ol style="list-style-type: none"> Міфи про гендерне насильство. Підтримка постраждалих від ГЗН (медична, психологічна, юридична, соціальна). Перша допомога постраждалим від ГН (безпека, медична, психологічна підтримка, юридична підтримка, центри допомоги постраждалим, гарячі телефонні лінії, інтернет-ресурси, медичні і психологічні центри, самодопомога та самоосвіта, центри та організації, групи підтримки, шкільні психологи та соціальні працівники, підтримка через соціальні медіа та офлайн-форуми). Онлайн технології допомоги постраждалим від ГЗН. Інтерактивні методи формування гендерної компетентності в дітей та молоді. 	2	4	10
<p>Тема 6. Запобігання та протидія ГН</p> <ol style="list-style-type: none"> Механізми та загальні принципи протидії й запобігання ГЗН. Первина підтримка постраждалих від ГЗН (родина та друзі). Програми з протидії та запобігання гендерно зумовленому насильству (програма UNFPA). Модель і принципи роботи мобільних бригад соціально-психологічної допомоги постраждалим від насилля (модель притулків і кризових кімнат для постраждалих від ГЗН, денні кризові центри). 	2	4	10

6. Система оцінювання курсу

Накопичування балів під час вивчення дисципліни

Види навчальної роботи	Максимальна кількість балів
Лекція -	-
Семінарське заняття	25
Самостійна робота	30
Тести	45
Залік	100
Максимальна кількість балів	100
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	<p>Проводиться згідно з Положенням про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника.</p> <p>Семестровий контроль у формі заліку передбачає, що підсумкова оцінка (у стобальній шкалі) визначається як сума оцінок за поточний контроль знань та результатів складання змістових модулів.</p> <p>У залікову відомість виставляється підсумкова оцінка за стобальною, національною (“зараховано”, “незараховано”) шкалами та шкалою ECTS.</p> <p>1 – 25 - незараховано (F), 26 – 49 балів – незараховано (FX) з можливістю повторного складання; 50 – 59 – зараховано (E) 60-69 – зараховано (D) 70 – 79 – зараховано (C) 80-89 – зараховано (B) 90 – 100 балів – зараховано (A)</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>Підсумкова залікова оцінка розраховується та виставляється викладачем і оголошується здобувачам вищої освіти на останньому практичному занятті.</p> <p>Студенти, які навчаються за індивідуальним графіком, здають письмові роботи і завершують тестування з навчальної дисципліни не пізніше ніж за два тижні до початку заліково-екзаменаційної сесії.</p>

7. Політика навчальної дисципліни

Академічна доброчесність	<p>У «Кодексі честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» встановлено морально-етичні принципи та правила поведінки для всіх учасників навчально-освітнього процесу. За цим документом представники університетської громади повинні дотримуватися принципів академічної доброчесності та у всій своїй навчальній і викладацькій діяльності зобов'язані діяти порядно і доброчесно. За дотриманням членами</p>
--------------------------	---

	університетської спільноти морально-етичних та правових норм цього Кодексу відповідає Комісія з питань етики та академічної доброчесності при університеті, яка відстежує і регламентує поведінку здобувачів освіти в навчальному процесі.
Пропуски занять (відпрацювання)	<p>Згідно з <u>Положенням про порядок організації та проведення оцінювання успішності</u>, до підсумкового контрольного випробування допускаються студенти, що прослухали лекційний курс, взяли участь у практичних заняттях, виконали всі письмові завдання (тестування, завдання для самостійної роботи тощо) та написали контрольну (модульну) роботу.</p> <p>У разі відсутності студента з поважних причин при написанні контрольної (модульної) роботи йому надається можливість виконати цей вид роботи. При неявці студента у зазначений термін без поважних причин кількість балів з модуля дорівнює «0» (нуль). Допускається, як виняток, з дозволу завідувача кафедри одноразове виконання студентом додаткових видів робіт з курсу (відпрацювання пропущених занять, перескладання змістових модулів, виконання індивідуальних занять тощо) для підвищення оцінок за змістові модулі.</p> <p>Підсумковий контроль знань здійснюється на останньому практичному занятті. Залік передбачає підсумкове оцінювання (у стобальній шкалі) й визначається як сума оцінок за поточний контроль знань та результатів складання змістового модуля.</p>
Відвідування занять студентами, які навчаються за індивідуальним графіком	Здійснюється відповідно до <u>«Положення про порядок навчання здобувачів вищої освіти за індивідуальним графіком у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника»</u> .
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>Підсумкова залікова оцінка розраховується та виставляється викладачем і оголошується здобувачем вищої освіти на останньому практичному занятті.</p> <p>Студенти, які навчаються за індивідуальним графіком, здають письмові роботи і завершують тестування з навчальної дисципліни не пізніше ніж за два тижні до початку заліково-екзаменаційної сесії.</p>
Виконання завдання пізніше встановленого терміну	Виконання завдання пізніше встановленого терміну знижується на один бал
Невідповідна поведінка під час заняття	<p>Невідповідна поведінка під час заняття регламентується рядом положень про академічну доброчесність (див. вище) та може призвести до відрахування здобувача вищої освіти (студента) «за порушення навчальної дисципліни і правил внутрішнього розпорядку закладу вищої освіти», відповідно до п.14 «Відрахування студентів» <u>«Положення про порядок переведення, відрахування та поновлення студентів вищих закладів освіти»</u> - покликання: https://nmv.pnu.edu.ua.</p>

Додаткові бали	Додаткові бали присуджуються: за участь у науково-дослідній роботі (підготовка публікацій і виступ на конференції – максимально 5 балів), волонтерську діяльність (5 балів).
Неформальна освіта	Неформальна освіта вітається і заохочується додатковими балами. Рекомендовані платформи: Coursera, Prometheus, участь у конференціях та семінарах. Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується Положенням про порядок зарахування результатів неформальної освіти.

8. Рекомендована література

Базова

1. Актуальні проблеми сімейного насильства : монографія / за заг. ред. Т. Перцевої, В. Огоренко. Дніпро, 2021. 188 с.
2. Заграй Л. Теорії тендеру: гендерні дослідження в психології : навчальний посібник. Івано-Франківськ, 2019. 264 с.
3. Максимова Н.Ю. Психологія адиктивної поведінки : навч. посібник. Київ : Київський у-нт, 2002. 308 с.
4. Марценюк Т. Гендер для всіх: виклик стереотипам. 2017. 254 с.
5. Медіапсихологічні ресурси подолання травми війни : практ.посібник / Н.І.Череповська та ін. 2-е вид., випр. та доп. К. : КНТ, 2023. 222 с
6. Підласий І.П., О.В. Шарапова Корекція девіантної поведінки молодших школярів : експерим. мат-ли. Черкаси: ЧДГУ, 2002. 44 с.

Додаткова

1. Боряк Олена. Злочини і правопорушення в сфері статевого життя за архівними документами XVIII–XIX століть (випадки згвалтувань і проституції). Етнографія статевого життя й тілесності. Київ: Центр культурно-антропологічних студій, ПАТ “ВІПОЛ”, 2013. С. 68—81.
2. Герман Джудіт. Психологічна травма та шлях до видужання: наслідки насильства - від знущань у сім'ї до політичного терору; пер.Оксана Лизак. Львів : Вид-во Старого Лева, 2024. 416 с.
3. Говорун Т.В., Кікінеджи О.А. Гендерна психологія. Київ : Либідь, 2003.
4. Дроздов О.Ю. Проблеми агресивної поведінки особистості : навч. посіб. Скок. Чернігів : ЧДПУ ім. Т.Г. Шевченка, 2000. 156 с.
5. Козубовська І.В. Соціальна профілактика девіантної поведінки: корекція відхилень у поведінці важковиховуваних дітей у процесі професійного педагогічного спілкування. Ужгород :Патент, 1998. 195 с.
6. Наказава Д. Д. Уламки дитячих травм. Чому ми хворіємо і як це припинити [Текст]; пер.з англ. В.Пушиної. К. : Форс Україна, 2024. 384 с.
7. Профілактика та вирішення конфліктів у сім'ях військовослужбовців [Текст]: метод.посібник. К. : ЦУЛ, 2023. 115 с.
8. Психокорекційні техніки як засіб формування адекватного образу - Я і саморегуляції неповнолітніх з поведінковими девіаціями (уклад. Н.М. Апетит. Чернівці : Рута, 2000. 41 с.
9. Серван-Шрейбер Д. Антистрес. Комплексний підхід до керування емоціями. Новий спосіб життя [Текст] / Давид Серван-Шрейбер. К. : КНТ, 2024. 188 с.
10. Сичова В., Логовський І. Інформаційні технології як інструмент реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому та гендерно зумовленому

насильству в Україні. Наукові перспективи. 2022. № 5(23). С. 143-158.

11. Туляков В. Віктимологія (соціальні та кримінологічні проблеми). Одеса: Юрид. літ., 2000. 336 с.
12. Чуйко О., Куравська Н. Гендер і кар'єра : навчальний посібник. Івано-Франківськ, 2019. 364 с.

Інтернет ресурси:

1. Як UNFPA Україна протидіє гендерно зумовленому насильству за підтримки уряду Великої Британії? <https://www.youtube.com/watch?v=0GVOAsMQ9qM&t=3s>
2. Попіка.І. Домашнє наасильство у 2023 році. Гендерно зумовлене насильство в Україні. Аналіз вторинних даних.
3. Законодавчі та нормативно-правові акти щодо запобігання та протидії насильства <https://imzo.gov.ua/psychologichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichna-robot/zakonodavchi-ta- normatyvno-pravovi-akty-shchodo-zapobihannia-ta-protydii-nasylstva/>
4. Нашубський Олег. Гендерне насильство. <http://surl.li/lbfnpq>
5. [Попередження насильства в закладах освіти: методичний посібник для педагогічних працівників](#) Видання друге, доповнене та оновлене. Київ: Благодійний фонд “Здоров’я жінки і планування сім’ї”, 2020.

Опанасюк Ірина Василівна,

кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри психології розвитку